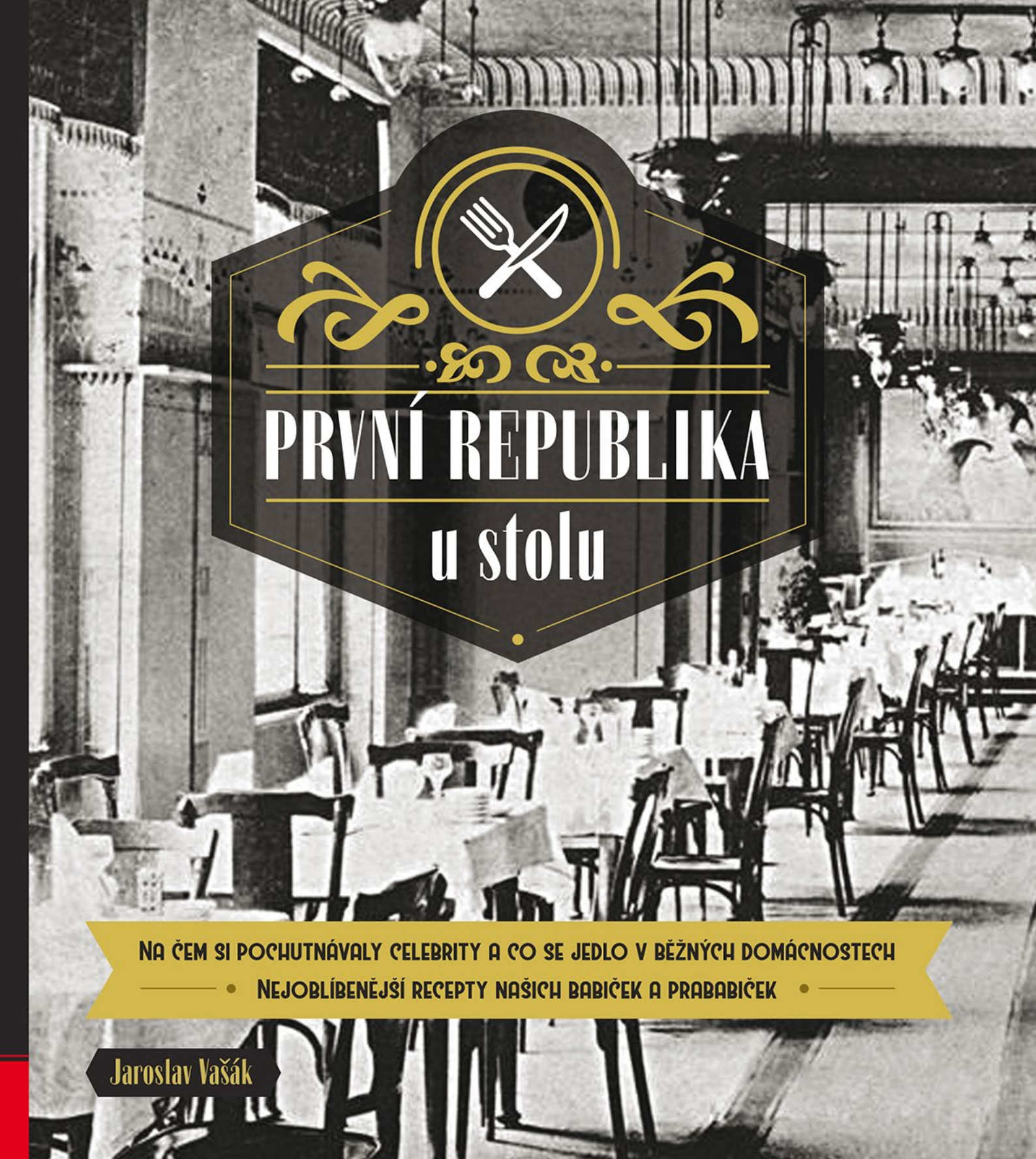

PRVNÍ REPUBLIKA u stolu

NA ČEM SI POCHUTNÁVALY CELEBRITY A CO SE JEDLO V BĚŽNÝCH DOMÁCNOSTECH

• NEJOBLÍBENĚJŠÍ RECEPTY NAŠICH BABIČEK A PRABABIČEK •

Jaroslav Vašák

První republika u stolu

Vyšlo také v tištěné verzi

Objednat můžete na
www.knihynastole.cz
www.albatrosmedia.cz

Jaroslav Vašák
První republika u stolu – e-kniha
Copyright © Albatros Media a. s., 2025

Všechna práva vyhrazena.
Žádná část této publikace nesmí být rozšiřována
bez písemného souhlasu majitelů práv.

ALBATROS MEDIA

*První republika
u stolu*

Na obálce knihy je fotografie interiéru Café Louvre v Praze na Národní třídě.

První republika u stolu

Jaroslav Vašák

Obsah

Rozmary, choutky a pochoutky slavných 15

Vánoce za první republiky 205

Recepty a gastronomické zajímavosti z první republiky 211

O autorovi 335

První republika u stolu

I když od vzniku první republiky uplyne již 100 let, stále na tu dobu vzpomínáme jako na dobu hospodářského rozkvětu, na dobu, kdy naše republika patřila mezi ekonomicky i kulturně vyspělé státy, a to nejen Evropy, ale i světa. První republika byla také dobou nebývalého kulturního rozkvětu, k řadě knih, filmů či výtvarných děl se vracíme dodnes – představují zlatý fond naší kultury a stále oslovují lidi všech věkových kategorií.

Součástí kultury národa je ovšem i jeho gastronomická tradice. I v tomto směru představovala první republika jeden z vrcholů naší historie. A proto v této knize zavzpomínáme jak na to, co si dopřávaly celebrity oné doby, tak i na oblíbené recepty „běžných“ lidí. Připravili jsme pro vás i řadu zajímavostí a leckdy nečekaných informací spjatých se stolováním a gastronomií.

Přejeme Vám s nimi hodně hezkých chvil s nostalgickou vzpomínkou na pokrmy a jejich slavné konzumenty v té nejlepší prvorepublikové společnosti.

Vážení čtenáři,

Dostává se vám do rukou kniha, která je tak trochu sondou do soukromí života slavných lidí meziválečné doby. Tyto osobnosti jsme vybrali z nejrůznějších oborů lidské činnosti – jsou mezi nimi umělci, politici i sportovci. Zastihujeme je ve chvíli vrcholného blaha, nad skleničkou vína, u dobrého jídla, ve společnosti svých nejbližších, přátel, kolegů, kamarádů...

Jídlo nadevše milují, těší se z něho, dodává jim pocit uspokojení a pohody. V této chvíli je napadají skvělé myšlenky, hlavou se jim honí výborné nápady a pohled očí na krásně prostřený stůl přináší do jejich duší pohodu a klid.

Takováto kniha se nedá napsat najednou. Jsou to roky usilovné mravenčí práce, ať už při studiu literatury nebo i při osobních setkáních. Ale na všechnu námahu zapomeneme ve chvíli, kdy se dozvíme, co ta či ona slavná osoba ráda jedla, nebo pila. Byli bychom rádi, kdyby vám i tato knížka připomněla krásné chvíle ve společnosti umělců, se kterými jsme se setkávali nebo se setkáváme na plátnech kin, v divadlech, v televizi, na hřišti nebo i ve společnosti.

Tato kniha a její recepty jsou součástí gastronomické sbírky, která je evidována v pražském Klubu sběratelů kuriozit a která byla v roce 1988 vyhodnocena jako Pozoruhodná a Špičková. Trvalo více než 30 let, než se tato kniha mohla stát skutečností. Znamenalo to prostudovat obrovské množství literatury, abychom získali přehled o tom, co chutnalo našim předkům a z čeho se nejvíce radovali u stolu ve společnosti přátel.

Součástí knihy jsou ovšem i recepty ze stolů obyčejných lidí a kromě toho, že se vám při jejich čtení budou sbíhat sliny na jazyku, určitě si také uvědomíte, jak moc se kuchyně od té doby změnila. Protože kuchyně je jedním z nejpřesnějších zrcadel doby. A v době, o které mluvíme, tvořila krajinu malá políčka, na kterých pečlivě hospodařily jednotlivé selské rodiny. Na vesnici byl jeden zahradník, který pěstoval tu nejlepší zeleninu, pro kterou k němu chodili lidé ze širokého okolí. Nejoblíbenější zeleninou byla rajčata, ředkvičky, okurky a hlávkový salát. Žádné zahraniční ovoce během roku nebylo k mání, pouze na Vánoce se ve městech prodávaly banány, pomeranče a mandarinky. Nepoužívaly se chemické přípravky a všechno bylo tedy bio. Studánky byly plné průhledné chladné vody, která lákala k napití. Na bramborových polích se po sklizni v ohýnku pekly brambory. A jak chutnala planá hruška v širém poli nebo planá jablka či třešně ptáčnice kdesi v lese...

Cukr ještě nebyl takovým strašákem, jako dnes, takže sladké pokrmy tvořily velkou část běžného jídelníčku. Na druhé straně většina lidí – i těch dobře situovaných – měla v průběhu dne mnohem více pohybu, než průměrný člověk současnosti.

Někde se v té době ještě svítilo petrolejovou lampou, doma se chovaly slepice, kachny, husy, krůty, ale i prasátka a kravičky a jako potah sloužili koně. V mlátičce na návsi se mlátilo obilí pro celou vesnici.

Po vesnici ještě chodili sběrači kůží z králíků – kůžičkáři –, dráteníci, brusiči nožů a jiné, dnes už dávno v prachu historie zmizelé postavy. Aut jezdilo málo, a byla spíše atrakcí, než rizikem.

Topilo se uhlím a naštípaným dřívím, které se přes léto připravovalo na zimu do homolí. Když se pralo, tak se musela nanosit voda nebo navozit v lejtách, zatopit v kotli, nastrouhat mýdlo a vyvářet prádlo.

Slavily se všechny církevní svátky a rodinné oslavy, stejně tak i posvícení a poutě.

V obchodě paní prodavačka musela všechno spočítat ručně, protože nebyly žádné vymoženosti moderní doby: kalkulačky, počítače, ani čárové kódy. Musela stačit pouze účtenka a dobře ořezaná tužka. Namísto mikrotenových sáčků se používaly papírové, ručně lepené pytlíky.

Přejeme vám při čtení této knihy pěkné zážitky a spolu se zajímavými lidmi i dobrou chuť.

Poznámky autora:

- Někteří z živočichů, kteří jsou zde uvedeni a kteří se tenkrát běžně jedli, jsou v současné době na seznamu ohrožených druhů, a tudíž se nesmějí lovit ani konzumovat.
- Recepty jsou ponechány v původní pramenné podobě. V některých je tedy uveden seznam ingrediencí na začátku, tak jak jsme zvyklí dnes, jiné uvádějí jednotlivé přísady postupně, tak, jak na ně přichází při vaření řada. Z receptů je také patrné, že jejich autoři vycházeli z toho, že čtenářky (tehdy byly domácí kuchyně opravdu především doménou žen) ovládají základy vaření, takže některé věci nevysvětlovali, považovali je za samozřejmé.
- A ještě jedna poznámka pro přátele gramatiky. Některé recepty jsme ponechali v původním znění, abychom zachovali kouzlo těch dávných časů.

Tradice českého pohostinství začala formálně v roce 1918 rozdělením Rakouska-Uherska. Období po první světové válce znamenalo rychlý rozvoj soukromého podnikání. Praha se stala významným středoevropským městem, naše národní kuchyně a dobré pivo slavily mezinárodní úspěchy. Čilý společenský život kvetl nejen v kavárnách, ale i hospodách, hospůdkách a výletních restauracích, hojně navštěvované byly také noční bary, varieté a kabarety. Pracovní podmínky kuchařů, číšníků i ostatních zaměstnanců v pohostinství nebyly lehké, mnoho našich odborníků odcházelo za prací do zahraničí, někteří nastálo, jiní sezónně. Při této příležitosti je nutné podotknout, že podobný osud potkával naše kuchaře a číšníky z různých důvodů až do současnosti.

Významné místo v českém pohostinství zaujalo hned po získání samostatnosti lázeňství. V Čechách a na Moravě byly vedle starých lázeňských objektů vybudovány nové, sloužící také ke společenským a zábavním účelům. Lázeňská města jako Karlovy Vary, Mariánské Lázně, Poděbrady a Luhačovice se staly významnými mezinárodními centry s vysokou úrovní komplexní péče o hosta...

Nově vzniklá Československá republika měla samozřejmě i svá kulinářská specifika. Existovaly zde dokonce i lahůdky, jež další země bývalého rakousko-uherského mocnářství nemohly nabídnout.

V šenkovně si hosté k pivu dávali tzv. příchoutky. K orosené sklenici přikusovali butrbrót, krajíc chleba s máslem a syrečkem, smaženého či uzeného kapra, nebo sušeného cejna. Velmi oblíbené byly také horké cerbuláty (buřty) a bolgna s vejmrudou – tedy talijány se strouhaným křenem smíchaným s červenou řepou. Bohatší si dopřávali i vařené a smažené jaternice s mastným zelím a krajícem chleba.

Pivem se rovněž zapíjel tzv. gábl. Byly to hlavně husté polévky, dnes už často neznámé.

*Rozmary, choutky
a pochoutky slavných*

Tomáš Baťa

Tomáš Baťa byl abstinentem a nekuřákem. V Baťových závodech se nesmělo kouřit ani se tam nesměly pít alkoholické nápoje. Ve Zlíně při stavbě radnice plánovali, že tam zřídí hostinec. Když se Baťa stal starostou, smlouvu zrušil i za cenu toho, že došlo k soudnímu procesu. Místo restaurace zřídil na radnici knihovnu a čítárnu.

Dvojí věci můžeme spatřiti ve světě; za prvé chytré a dobré, za druhé hlouposti a ničemnosti. (...) Záleží na vás, čeho si v cizích zemích všimnete a čemu se tam chcete naučit.“

Tomáš Baťa

– Dobové jídelníčky ve firmě Baťa. –

[illegible]

KUCHYNĚ OBČODNÍ DOMU ŠKÁLA		Jídelní lístek		OD 4. ŽARÍ DO 11. ŽARÍ 1939.	
Název svátostní slujby:				V 5. etáži si můžete vybrat pokrm, který se vám líbí.	
Máme otevřeno od 4 do 10.30 hodin Pro smány - po dáváme abedy ps od 11 do 15 hodin. Dobrá reprodukce ná hudeba a správy ČTK.				V domácí kuchyni v 7. etáži můžete jíst jen polévku a pití krm.	
FONDÉL: 3. etáži: - Pol. řídký, zasm. kvěšák -50 - Hovězí, koprový, knedlík 1.50 - Vepřová, zelí, knedlík 1.- - Sunková kvěšák, okurek 1.50 - Sokak, zasm. bramb., okurek 1.50 - Kollet na paprice s rýží 1.50 - Smaleny fitek, bramb. salát 1.50 - Sunkový kvěšák, brambory 4.-		ÚTER: 3. etáži: - Posedá rýžová, zasm. bramb. -50 - Hovězí, kapusta, brambory 3.- - Vepřová, zelí, knedlík 3.- - Telci pečený, bramb., okur. 4.- - Sunková na smet. knedlík 3.- - Zemlačka s rýží 3.- - Žemlačka 1.- - Velký kvěšák s máslem 2.- - Palečnický s marmeládou 1 ks 1.-		STŘEDA: 3. etáži: - Pol. se strouh., zasm. bramb. -50 - Hovězí, rajská, knedlík 1.50 - Vepřová, zelí, knedlík 3.- - Dulák jitra s rýží 3.- - Vepřový šarpet 3.- - Žemlačka 3.- - Kyn. knedlíky marmulový 1 ks -50 - Rajská telci pečený 2.-	
4. etáži: - Pol. nudlový, zasm. zasm. bramb. 1.50 - Hovězí, kapusta, brambory 3.- - Domácí pilucha 3.- - Karbenšák pod. bramb. sal. 2.50 - Sagradnický knedlík 3.- - Kynutá knedlíky marmulový 3.- DOMÁCÍ KUCHYNĚ 7. etáži:		4. etáži: - Pol. se strouh., zasm. zelenin. -50 - Hovězí, koprový, knedlík 2.50 - Vepřová, zelí, knedlík 3.- - Dulák jitra s rýží 3.- - Kyn. knedlíky ivestkový 1 ks -50 DOMÁCÍ KUCHYNĚ 7. etáži:		6. etáži: - Polečka, řídký, zasm. bramb. -50 - Hovězí, jitra, knedlík 3.- - Vepřová, zelí, knedlík 3.- - Sunková na smetáně, knedlík 3.- - Žemlačka, bramborový salát 2.50 - Zemlačka jablčová 3.- DOMÁCÍ KUCHYNĚ 7. etáži:	
CVRTK: 5. etáži: - Pol. nudl., zasm. rýž. bramb. -50 - Hovězí, rajský omáčka 3.- - Vepřová, zelí, knedlík 3.- - Kyn. knedlík 3.- - Rýžový náčyp ovocný 3.- - Smaleny fitek, bramb. salát 1.50 - Restované ledviny 2.-		5. etáži: - Pol. s kapradín, zasm. bramb. -50 - Hovězí, španěl, knedlík 1.50 - Karbenšák, bramb. salát 3.- - Dulák jitra s rýží 3.- - Smaleny kollet, bramb. salát 3.50 - Smal. kuf. bramb. kempot 4.- - Restované ledviny 2.-		5. etáži: - Pol. řídký, zasm. bramb. -50 - Hovězí, rajská, knedlík 1.50 - Vepřová, zelí, knedlík 3.- - Sunková na smetáně, knedlík 3.- - Sokak, zasm. bramborový salát 2.50 - Telci pečený bramb. salát 1.50 - Řeň, bramborový salát 4.- - Hovězí na krmát, knedlík 3.- - Kynutá knedlík, ivest. 1 ks -50	
6. etáži: - Pol. kručp., zasm. žemlačka -50 - Hovězí, rajská, knedlík 1.50 - Sokak, zasm. bramb., okurek 1.50 - Kollet na paprice s rýží 3.- - Kyn. knedlík řepkový 3.- DOMÁCÍ KUCHYNĚ 7. etáži:		6. etáži: - Pol. rýžová, zasm. bramb. -50 - Hovězí, kapusta, bramb. 3.- - Rizot, bramborový salát 4.- - Pečené nudle s tvarohem 3.- - Mich zelen. a vejci, bramb. 1.50 - Velký kvěšák s máslem 2.- DOMÁCÍ KUCHYNĚ 7. etáži:		SOŠOTA: 5. etáži: - Pol. řídký, zasm. rýžová -50 - Hovězí, rajská, knedlík 1.50 - Vepřová, zelí, knedlík 3.- - Sunková na smetáně, knedlík 3.- - Sokak, zasm. bramborový salát 2.50 - Telci pečený bramb. salát 1.50 - Řeň, bramborový salát 4.- - Hovězí na krmát, knedlík 3.- - Kynutá knedlík, ivest. 1 ks -50	
NEDELE: 5. etáži: - Polévka nudl., zasm. rýžový -50 - Vepřová, zelí, knedlík 3.-		DOMÁCÍ KUCHYNĚ 7. etáži: - Polečka kručpová, zasm. zelenin. 3.- - Řeň, bramborový salát 2.50 - Pařížský fitek, bramb. okurek 3.- - Smaleny kvěšák, brambory 4.-		6. etáži: - Telci pečený, bramb. okur. 3.50 - Huň sal. knedlík 3.- - Hovky s vejci, 2 chleby 3.-	
PLAIDTE - DOBRĚ VÁS OBSLUŽUJEME. Teplé i studené večere podáváme již od 17 hod. v 5. etáži v hojném přebyru. Nový zítřejší náčip, terasa v 5. etáži.					

SDĚLENÍ
zaměstnanců **Y. T. & A. Bofa**
Týdenní, pracovního dne

Jídelní lístek

pro týden od 15. do 22. prosince 1924.

Pondělí: Oběd: hovězí polévka
šickýma, maso, kapusta, chléb. = F 80
Večeře: polévka bramborová = F 30
dusená jítka, chléb = F 30

Úterý: Oběd: hovězí polévka křupavou, maso, housková omáčka, knedlík = F 80
Večeře: zasmázná polévka = F 20
řisotou = F 30

Středa: Oběd: polévka bramborová, dusená ryba, chléb = F 80
Večeře: polévka křupavou = F 20
selský guláš, chléb = F 30

Čtvrtek: Oběd: hovězí polévka křupavou, hovězí maso, cibulová omáčka, brambory = F 80
Večeře: polévka zavař. s houskou = F 20
sekund pečent, chléb = F 30

Jídelní lístek

pro týden od 22. do 29. prosince 1924.

Pondělí: Oběd: hovězí polévka křupavou, maso, chléb = F 2—
Večeře: polévka křupavou křupavou = F 30
guláš, chléb = F 30

Úterý: Oběd: hovězí polévka šickýma, maso, česneková omáčka, knedlík = F 2—
Večeře: hovězí polévka šickýma řisotou = F 30

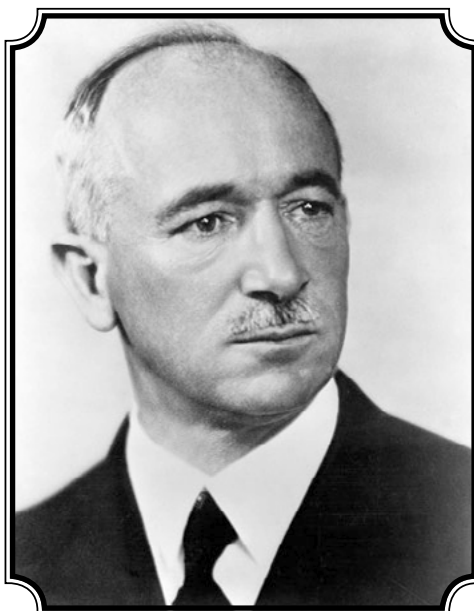
Středa: Oběd: polévka bramborová, dusená ryba = F 2—
Večeře: polévka bramborová = F 30
rybí, chléb = F 30

Čtvrtek: Oběd: zasmázná polévka s houskou, přírodní klobása = F 2—
Večeře: polévka zasmá. s houskou sekund pečent, chléb = F 30

Baťovy závody nabídly lidem z chudého kopaničářského kraje možnost změnit svůj život. Je pravda, že za tu změnu se platilo hodně. Baťa rozhodně nebyl šéflidumil a některé jeho praktiky byly za hranou toho, co lze označit za sice náročné, ale důstojné podmínky. Na druhou stranu mnozí mladí lidé získali díky Baťovi vzdělání, vyjeli do ciziny a někteří dokázali vystoupat po společenském žebříčku vysoko nad úroveň svých rodičů.

Edvard Beneš

Prezident Beneš jedl velice skromně a prostě. Jídlo pro něho znamenalo především chvílku rodinné pohody a klidu. Přednost měla kuchyně česká. Měl rád kávu, raději než čaj, polévky – bramborovou nebo zeleninovou – třeba i k večeři, hlavním jídlem bylo lehké maso s přílohou, většinou zeleninovou. Vždycky býval syrový zeleninový salát z nejrůznějších zelenin. Místo moučníků preferoval sýr. Jeho nejoblíbenějším jídlem byly pečené halušky se salátem a nudle sypané tvarohem, ostrá, kořeněná jídla nepřípadala vůbec v úvahu...

– A také měl velmi rád rozpíčky, jak je dělávali na Plzeňsku. –

Rozpíčky pocházejí z Klatovska a Plzeňska. Jsou to větší kynuté slané placky z tmavší mouky. Pekly se po pečení chleba v peci, potom v troubě. Zасыpávaly se za syrova strouhaným perníkem nebo se do nich dávaly rozpůlené švestky.

Dne 25. 8. 1937 velmistr německého řádu na hradě Bouzově podával slavnostní oběd na počest prezidenta Beneše. Jako předkrm byla drůbeží pěna z kapouna, polévka – krém Dubarry, následoval telecí fillet na žampionech jemně obložený, dále koroptev pečená s červeným zelím a bramborem a jako dezert roláda malakoff. Na závěr se servírovalo ovoce a káva mocca.

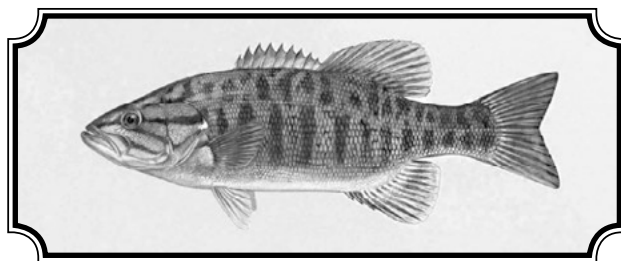

Hrad Bouzov

Na večeri 21. ledna 1937 se u prezidenta Beneše podávala polévka grimaldi a candát v aspiku s omáčkou remoulade.

Candát v aspiku

Candát, cibule, ocet, sůl, cukr, sterilovaná zelenina, želatina

Porce ryby povaříme s pokrájenou cibulí cca. 10 minut (podle velikosti) v nálevu z $\frac{1}{4}$ octa a $\frac{3}{4}$ vody. Poté rybu vyjmeme a dochutíme vývar, který je zároveň budoucí želatinou, cukrem a pepřem... Do ochuceného vývaru přidáme sterilovanou kořenovou zeleninu (kdo má rád pikantnější chuť, přidá i rozkrájenou feferonku), dále podle množství 1-2 balení potravinářské želatiny a vše řádně rozmícháme.

Do nádoby klademe vykostěnou rybu prokládanou cibulí a postupně zalíváme želatinovou směsí. Po vychladnutí zachladíme v lednici a zhruba třech dnech si můžeme pochutnat na vlastní výborné rybě v aspiku.

Omáčka remoulade

Pikantní studená omáčka, základ tvoří majonéza doplněná utřenými sardelkami, jemně nasekanými kaparami, okurkami a kerblíkem. Dále se omáčka ochucuje hořčicí, nadrobno nakrájenou petrželkou a listem estragonu.

– Další oblíbené recepty prezidenta Beneše –

**Jehněčí (skopový) hřbet s drcenými bylinkami
a luštěninami**

2 kusy jehněčího nebo skopového hřbetu po šesti kostech, 1 šálek strouhanky z bílého pečiva, 2 velké rozetřené stroužky česneku, 6 lžic směsi čerstvých bylinek (např. rozmarýn, tymián, petrželka, majoránka).

***Na luštěniny:** 1 nasekaná červená cibule, 2 lžice olivového oleje, asi 450 g zelené vařené čočky, asi 450 g konzervovaných rajských jablíček, 2 lžice nasekané čerstvé petrželky.*

Maso zbavíme přebytečného tuku a důkladně osolíme a opeříme. S česnekem smícháme strouhanku, přidáme bylinky a máslo a směsí posypeme tučnou stranu hřbetu. Maso vložíme do pekáče a pečeme 25 minut. Než ho začneme porcovat, přikryjeme ho pět minut fólií. V pánvi s olivovým olejem necháme zmkěknout cibulku. Přisypeme uvařenou čočku a rajčata a vše zvolna vaříme 3 minuty. Přimícháme petrželku a dochutíme. Obě porce hřbetu rozpůlíme a podáváme je se zeleninou a vařenými brambory. Ozdobíme snítkami bylinek.

Plněné artyčoky

Artyčoky, citrón, olej, bílé víno, černé olivy, bílý chléb, cibule, česnek, kapary, rajská jablíčka, parmazán, zelená petrželka.

Z každého artyčoku ulomíme stonek i s vlákny. Od spodu odlomíme několik listů, některé vnější listy po obvodu zastříhneme. Nakonec nožem opatrně zajedeme doprostřed artyčoku a vyřízneme střed,

který není jedlý a podobá se jemným štětinám. Vše dokonale očistíme a omyjeme. Osušíme a potřeme citrónovou šťávou, aby nám artyčoky nezačaly na odříznutých místech černat. Takto připravené artyčoky plníme nádivkou, kterou si připravíme z nasekaných černých oliv, rozmělněné střídky chleba, nasekané petrželky, rozetřeného česneku, na kostičky pokrájené cibule, kaparů, nastrouhaného parmazánu a nakrájených rajských jablíček zbavených semínek a slupky. Naplněné artyčoky naskládáme do rendlíku, do kterého jsme předtím nalili trochu oleje. Artyčoky v rendlíku přelijeme bílým vínem, přikryjeme pokličkou a dáme péct do středně vyhřáté trouby asi na jednu hodinu.

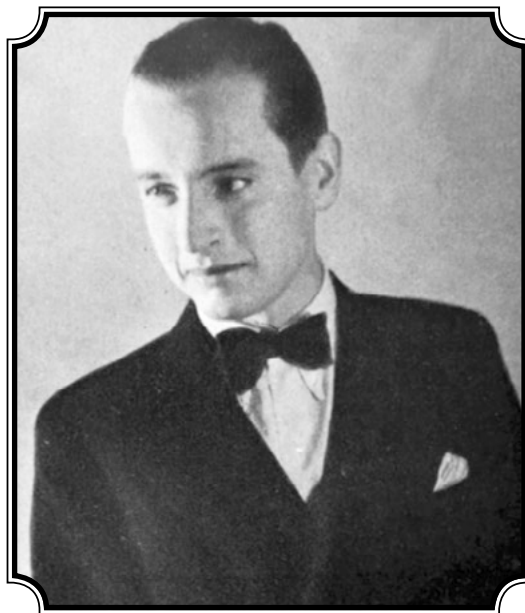

Ananasový krém

1 konzerva ananasu (125 g), 30 g solamylu, 50 g cukru, 1 balíček vanilkového cukru, 2 lžíce citronové šťávy, 125 ml smetany ke šlehání (30 % tuku).

Ananas necháme okapat na sítku. Šťávu doplníme vodou na 375 ml (0,375 litru). Solamyl smícháme s cukrem a vanilkovým cukrem a rozkvedláme v 6 lžících zředěné ananasové šťávy. Zbylou šťávu přivedeme do varu. Stáhneme z ohně, za stálého míchání přidáme rozkvedlaný solamyl, krátce povaříme, necháme vychladit, občas promícháme. Citronovou šťávu vmícháme do teplého, ne zcela ztuhlého krému. Smetanu ušleháme. Plátky ananasu nakrájíme na malé kousky. Šlehačku a ananas vmícháme do krému. Naplníme do skleněné misky nebo dezertních misek. Necháme vychladit, aby byl pevnější.

Svatopluk Beneš

Český divadelní a filmový herec Svatopluk Beneš měl rád lilky, které mu připravovala jeho druhá manželka, prý nepřekonatelná kuchařka.

Zapečené lilky podle Svatopluka Beneše

Vezmeme lilky, oloupeme je, podélně nakrájíme na plátky, obalíme je v hladké mouce a rychle je opečeme. Přidáme mleté maso, osolíme, pokmínujeme a zapečeme v troubě. Jako přílohu podáváme restované brambory.

Vlasta Burian

Vlasta Burian byl velkým jedlíkem a labužníkem. V době své největší slávy měl vlastního kuchaře, Jaromíra Trejbala. Večer po návratu z divadla miloval studené večere. Kuchař mu připravoval například telecí rosol, bažantí paštiku a galantinu, studeného pstruha, terinu z koroptví, anglickou jehněčí pečení, plněné raky, králičí paštiku, kuřata v Madeira rosolu, plněného candáta, mozeček ve vínové omáčce, plněné úhoře a další pochoutky. Z teplých jídel měl rád kuřecí prsa s nudlemi a bažantí polévku. Některé oblíbené Burianovy pokrmy si můžete s námi připravit.

– Zamilovaným jídlem Vlasty Buriana bylo hovězí jako Estouffade –

Hovězí jako Estouffade

1,8 kg hovězí klišky, nebo zadního masa nakrájeného na kostky, olivový olej, 2 mrkve na drobno posekané, 1 velká cibule posekaná, 2 lžíce polohrubé mouky, 2 lžíce rajské pasty, lahev bílého vína, 900 ml hnědého vývaru, 3 čerstvá rajská jablíčka, na půl rozkrojená, semínka vymačkaná a dužina posekaná, 3 posekané stroužky česneku, 170 g na tenké plátky pokrájených žampionů, bouquet garni, 450 g konzerva posekaných rajčat, 170 g tlustých plátků slaniny (bez kůže) nakrájené na proužky, 20 zelených oliv bez pecky, 20 černých oliv bez pecky, 2 lžíce posekané zelené petrželky.

Předehřát troubu na 180 °C.

Hovězí ochutit solí a pepřem. V pekáči rozehtát 5 cm olivového oleje a po částech na něm osmažit kostky masa po všech stranách. Smažit na prudko, aby z masa nevytékala šťáva a maso se nevařilo, ale smažilo. Vyjmout maso, slít olej až na 4 lžíce. Přidat tam mrkev s cibulí a smažit do zlatova. Snížit teplotu, posypat vše moukou a za stálého míchání osmažit asi 2 minuty. Dovnitř vmíchat rajskou pastu a 1 minutu ji podusit. Potom tam nalít víno, dobře vše promíchat do hladka a 3-4 minuty podusit. Vmíchat dovnitř vývar, čerstvá rajčata, česnek a bouquet garni. Vložit tam maso, přikrýt a pekáč vložit do trouby. Péct asi 45 minut - 1 hodinu, až je maso měkké.

Na troše slitého oleje osmažit houby do měkka a sucha, asi 3-4 minuty. Houby ochutit, vyjmout je a dát je stranou. Vytřít pánev, přidat tam trochu slitého oleje, rozehtát ho a přidat konzervu rajčat. Vařit je tak dlouho, až zhoustnou a tekutina se vypaří. Dát je stranou.

Slaninu dát do kastrolku se studenou vodou, přivést do varu, slít slaninu, osušit ji a osmažit ji na pánvi s trochou slitého oleje do zlatova. Dát stranou. Jakmile je maso měkké, vyjmout bouquet-garni a přidat uschované houby, podušená rajčata, slaninu a olivy. Znovu přivést k varu, dochutit solí a pepřem a posypat petrželkou.

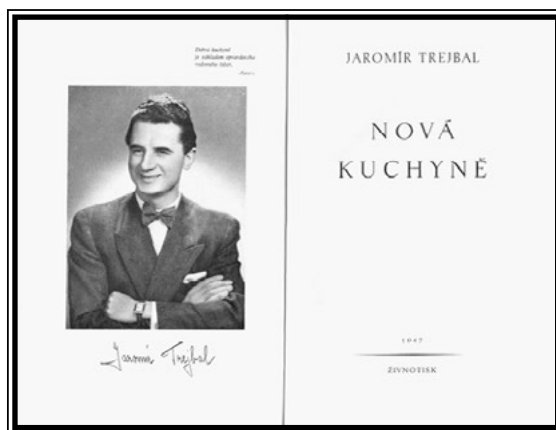
Příloha jsou noky nebo vařené brambory.

Jaromír Trejbal

osobní kuchař Vlasty Buriana

Byl od roku 1936 osobním kuchařem Vlasty Buriana, vařil ovšem i pro belgického krále Alberta I. Pracoval ve šlechtickém klubu v Celetné ulici v Praze, v pařížském superpodniku La Coupule na Montparnasu a restauraci Champs Élysées, působil také na Riviéře a v Monte Carlu. Je autorem mnoha kuchařských knih.

V kuchyni Vlasty Buriana vládl vynikající kuchař Jaromír Trejbal (mimochodem výborný fotbalista, stejně jako Burian), který měl za sebou bohatou praxi v proslulé pařížské restauraci *La coupole Montparnasse* v hotelu Ritz, kde připravoval delikatesy pro významné osobnosti – krále, vévody a šejky.

Jako osobního kuchaře ho král komiků „přetáhl“ z věhlasného pražského lahůdkářství *U Lipperta*, kde se scházela nejlepší předválečná klientela a kam se svojí manželkou Ninou často chodili.

Vlasta Burian byl nevšední gurmán, a přestože paní Nina dala panu Trejbalovi podmínku, že Vlasta nesmí za rok přibrat ani dekagram, jídla byla skvělá a již na tuto dobu racionální. Obědy mívaly až sedm chodů. Základem byla francouzská kuchyně.

Připravoval se například telecí rosol, bažantí paštička, kotouče ze pstruhů, koroptví terina, anglická svíčková, plnění raci, plněná pečená krůta, kuřata v Madeira rosolu, plněný candát, mozeček ve vinné omáčce, labužnická perlička a mnoho jiných lahůdek. Jedno jídlo si Vlasta Burian oblíbil zvlášť, byla to kuřecí prsíčka s milánskými nudlemi. Ta jsou dodnes pojmenována po něm.

Kuřecí prsíčka Vlasty Buriana

600 g kuřecích prsou, sůl, sušený česnek, bílý pepř, 500 g nudlí fettuccine
Na omáčku: *2 lžíce másla, 1 cibule, 1 pórek, 2 stroužky česneku, 4 lžíce kečupu, 1 lžička worcesteru, maggi, 1 jablko, 50 g slaných mandlí.*

Kuřecí prsíčka nakrájíme na plátky (8 ks), osolíme, posypeme sušeným česnekem a okořeníme bílým pepřem. Poté je upečeme na grilu.

Na pánvi rozpustíme máslo, vložíme nakrájenou cibuli a pórek a na tenké plátky nakrájený česnek. Směs osmahneme dozlatova. Přilijeme kečup, zakápneme worcesterem a trochou maggi, přidáme nadrobno nakrájené jablko a krátce doděláme.

Italské nudle uvaříme podle návodu.

Nudle upravíme na talíř, na ně položíme dva plátky prsíček a přelijeme směsí z pánve. Nakonec posypeme nasekanými slanými mandlemi.

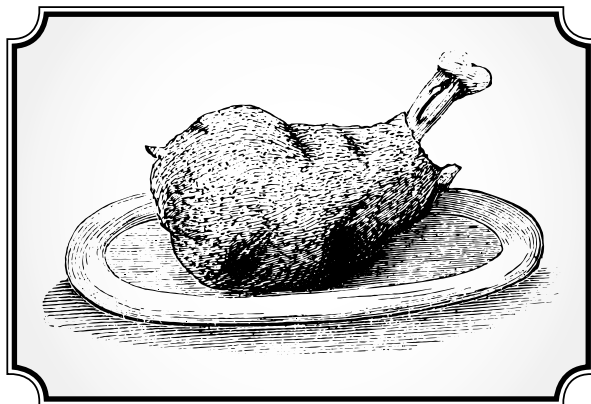

Anglická jehněčí kýta na studeno

1 jehněčí kýta (1 500 g), olej, pepř, sůl.

Kýtu zbavíme loje a kolena a vykostíme tak, aby zůstala v celku (vnitřní kost se dá vytočit). Zevnitř i zvenčí maso dobře osolíme, opepříme a stáhneme motouzem jako na roládu. V pekáči ve větším množství oleje kýtu ze všech stran prudce opečeme. Přebytný olej slijeme a maso pečeme v mírně vyhřáté troubě (80-100 °C, asi 1 hodinu). Upečená kýta má být růžová, nikoliv krvavá. Podáváme ji vychlazenou, tence nakrájenou, s majonézovými omáčkami.

Kanapátka s krevetami

12 řezů bílého chleba (veky), 100 g sardelového másla, 200 g majonézy, 1 větší balení mražených krevet.

Chleby ořízneme na obdélníkové tvary, lehce pomažeme sardelovým máslem, po obvodu hustě nastříkáme trubičkou majonézu a do středu navršíme vyloupané krevety, které předtím necháme na chvíli projít varem. Je to skvělý a nenáročný předkrm.

Kuřecí prsíčka s nudlemi

2 velké kuřecí řízky, 1 lžíce oleje, 1 jablko, 2 vejce, 100g másla, 3 lžíce kečupu, mletá paprika a pepř, 2 lžíce pražených sekaných mandlí, sůl, 2 porce vařených širokých nudlí.

Naklepané řízky osolíme, opeříme a po obou stranách prudce na oleji opečeme. Ze středu oloupaného jablka ukrojíme 2 silnější plátky a vykrojíme jaderník. Kolečka jablek poprášíme paprikou a z obou stran opečeme na kousku másla. Zároveň připravíme 2 smažená vejce (volská oka). Řízky upravíme na porce širokých nudlí, na ně položíme smažená vejce a úplně navrch přijdou kolečka jablek, umístěná tak, aby ve středu vykukoval žloutek. Ve výpeku v pánvi rozšleháme máslo, přidáme kečup, chvíli povaříme a vzniklou šťávou přelijeme řízky s nudlemi.

Pstruh Norvégienne

600g vykostěných filátek ze pstruha, 1 cibule, 1 dl octa, bobkový list, sůl, ½ šálku sekaných bylinek (petrželka, pažitka, řericha apod.), 150g ochucené majonézy, špetka cukru, worcester, bílý pepř, hořčice, 1 konzerva sardelových řezů.

Filátka dáme do kastrolu a zalijeme vodou s octem. Přidáme překrojenou cibuli, bobkový list, trochu soli a přivedeme k varu. Za malou chvíli kastrol odstavíme z plotny a necháme vychladnout. Potom filátka vyjmeme, osušíme na ubrousku a upravíme na mísu. Do ochucené majonézy přidáme bylinky, cukr, worcesterskou omáčku, bílý pepř a hořčici. Pstruhy ozdobíme sardelovými řezy a podáváme k nim majonézovou omáčku.

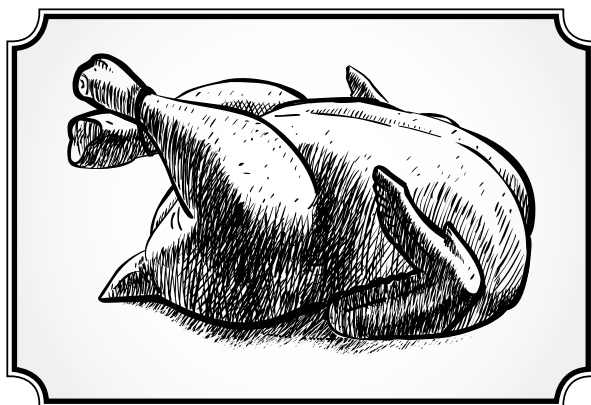

Kuře Vlasty Buriana

2 půlky kuřecích prsíček, 50 g oleje, sůl, 4 lžíce kečupu, 1 jablko, 2 žloutky, 40 g másla, 2 vejce, lžíce mandlí, 30 g másla.

Prsíčka zbavíme kostí a kůže, naklepeme, osolíme a na oleji je na pánvi opečeme. Jablko oloupeme, vykrojíme jaderník, ukrojíme ze středu 2 kolečka o síle jednoho centimetru, poprášíme paprikou, na pánvi na másle po jedné straně opečeme. Celá vejce rozšleháme v misce, osolíme, přidáme zbylé rozpuštěné máslo a vmícháme tolik mouky, aby vzniklo těstíčko jako na kapání. V kastrolu přivedeme do varu osolenou vodu, těsto přelijeme do omytého sáčku od mléka, u kterého jeden roh dole odstříhneme asi na 3 mm otvor. Všechno těsto vymačkáme do vařící vody a takto vzniklé nudle 4 minuty povaříme. Pak je scedíme, urovnáme na talíře a přes ně klademe opečená prsíčka. Do zbylého tuku na pánvi přidáme kečup, povaříme a omáčku přes prsíčka přelijeme. Ozdobíme plátkem jablek a posypeme sekanými dorůžova opečenými mandlemi.

Jablkové lívanečky

3 vejce rozšleháme se 100 g cukru, přidáme $\frac{1}{4}$ l mléka, sůl, 130 g hladké mouky, 70 g kokosové moučky, 2 lžíce rumu a za stálého šlehání zalijeme rozpáleným máslem. Připravíme si řidší těsto jako na palačinky. Oloupeme tři jablka, zbavíme je jadřinců a nakrájíme na kostičky. Malé formičky lívanečnicku zalijeme směsí másla a sádla, na kterou nalijeme slabou vrstvu těsta, pak do tří čtvrtin urovnáme nakrájená jablka a dolijeme těsto. Necháme zvolna péci. Pak lívanečky obrátíme a dopečeme. Hotové sypeme skořicí a cukrem. Podáváme teplé.

Žloutkové fleky

1 vejce, 2 žloutky a sůl si na vále smícháme s hrubou moukou, na poddajné těsto (ne příliš tuhé), které ihned vyválíme na placku a z ní trháme kousky cca 3 cm a vkládáme je do vařící osolené vody. Vaříme asi 5 minut a scedíme.

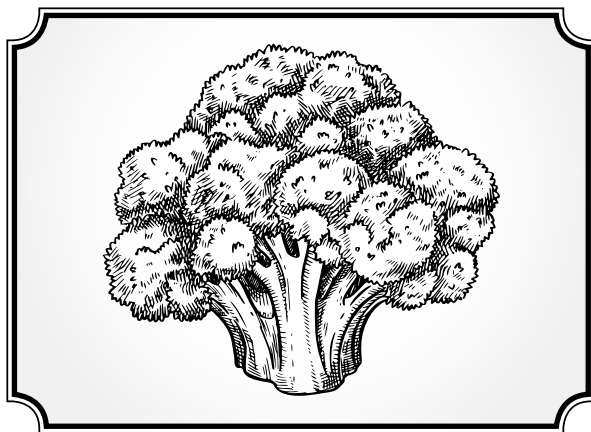
Zeleninová terina v aspiku

3 papriky (žlutá, zelená, červená), 1 lilek, 500 g ricotty (tvarohu), kůra z $\frac{1}{2}$ citronu, sůl, černý pepř mletý, aspick.

Omyté papriky opečeme zprudka v troubě a oloupeme. Lilek omyjeme, nakrájíme podélně na plátky a rovněž opečeme. Tvaroh osolíme, opepříme, přistrouháme citronovou kůru a vyšleháme spolu s polovinou rozpuštěného aspicku. Paštikovou formu (terinu) vyložíme fólií a klademe na ní lilek namočený v aspiku tak, aby překrýval stěnu nádoby. Na dno vrstvíme nejdříve tvaroh, poté papriky (3 bar-

vy), tvaroh a druhou polovinu paprik (barevně opačně) a zakončíme vrstvou tvarohu. Nakonec uzavřeme přesahujícím lilkem. Necháme v ledničce zatuhnout 15 až 30 minut. Po vyklopení z formy odstraníme fólii a nakrájíme silnější plátky.

Brokolicový krém *s příchutí estragonu a smaženým hráškem*

400g brokolice, 2 dl smetany sladké, sůl, estragon, špetka tymiánu, smažený hrášek (hotový přípravek).

Brokolici rozebereme na růžičky a uvaříme ve dvou litrech osolené vody doměčka (asi 8 minut). Vývar scedíme a dáme stranou trochu vychladnout. Poté zeleninu rozmixujeme nebo propasírujeme zpět do základu. Polévku zjemníme sladkou smetanou, dochutíme solí, tymiánem a estragonem. Krátce provaříme a podáváme se smaženým hráškem.

Smažené uzené matjesy v tymiánovém těstě s česnekovou omáčkou

400 g uzených matjesů, 2 vejce, 1 dl mléka, hladká mouka podle potřeby, tymián, olej na smažení, sůl.

Na omáčku: *majonéza, 1 stroužek česneku, citron.*

Jednotlivé porce uzených matjesů osušíme v ubrousku. Poté je obalíme v hustším těstíčku, které připravíme z rozšlehaných vajec, mléka, hladké mouky a rozemletého tymiánu, přisolíme. Ihned je smažíme v rozehřátém oleji dozlatova. Matjesy servírujeme jako teplý předkrm s citronem a česnekovou (bylinkovou omáčkou) s teplými toasty.

Pečené kančí karé na šalvěji, smažené vídeňské knedlíky, listový špenát na smetaně

800 g kančího karé (pečeně), vývar, sůl, pepř, šalvěj, mouka hladká.

Na smažené vídeňské knedlíky: *4 porce houskových knedlíků, na trojobal vejce, mouka a strouhanka, olej na smažení.*

Příprava špenátu: *250 g listového špenátu, lžíce másla, 2 stroužky česneku, 1 dl smetany, mletý muškátový květ.*

Zvěřinu zlehka očistíme a osušíme. Poté ji osolíme, opepříme čerstvě mletým kořením, podlijeme vývarem a mírně pečeme v troubě při 180°C zhruba 45 minut. Občas maso podlijeme a po půl hodině okořeníme šalvějí. Měkké karé vyjmeme, šťávu zaprášíme moukou a provaříme. Maso vrátíme zpět a necháme v teple. Houskový knedlík nakrájíme na plátky a obalíme jako řízek v trojobalu. Smažíme dozlatova. Listový špenát povaříme ve vodě (5 minut) a scedíme. Na pánvi zahřejeme máslo, přidáme nasekaný česnek a špenát. Zalijeme smetanou, provaříme a dochutíme solí a muškátovým květem.

Vanilková zmrzlina přelitá jahodovou (malinovou) omáčkou

12 kopečků zmrzliny (vanilkové) nebo domácí: 2 žloutky, 2 lžíce medu, 1 vanilkový cukr, 1 bílek, 2,5 dl smetany ke šlehání.

Žloutky utřeme s medem a vanilkovým cukrem do pěny. Z bílku ušleháme pevný sníh a smetanu ušleháme dohusta. Do žloutkové hmoty lehce vmícháme sníh i šlehačku. Nalijeme do tvořítek a necháme zmrazit. Podáváme s ovocnou omáčkou.

Ovocná omáčka: *250 g jahod (malin, rybízu), 1 lžíce moučkového cukru.*

Jahody nebo maliny rozmixujeme a přes síto prolisujeme, aby se zachytila zrníčka. Přisladíme, popř. ochutíme lžičkou citronové šťávy nebo likéru. Můžeme ji k zmrzlině podávat i teplou.

Lívanečky Vlasty Buriana

¼ l kefíru, 3 celá vejce, 100 g cukru krupice, 9 vrchovatých lžic strouhaného kokosu, 2 lžíce rumu, 2 lžíce rozpuštěného mírně zchladlého másla, 130 g hladké mouky, špetka soli, asi 5-6 jablek, olej, skořicový cukr.

Do kefíru zakvedláme vejce, rum, máslo, pak sypké přísady a nakonec oloupaná, nastrohaná jablka. Na rozpáleném oleji v lívanečnicku smažíme dozlatova a potom obalíme ve skořicovém cukru. Jsou dobré i studené.

Příloha: *1 tvaroh, 1 zakysaná smetana, ¼ kg jahod, cukr dle chuti*

jahody rozmačkat s cukrem, přidat do tvarohu smíchaného se zakysankou a vše prošlehnout.

Česká kuchařská legenda

Jaromír Trejbal se narodil v Lounech. Jeho tatínek byl kovář na dráze, ovšem malý Jaromír se po jeho stopách vydat nemohl – neměl dostatečně urostlou postavu. Finanční možnosti rodiny zase neumožňovaly, aby šel studovat.

Jaromír měl dvě vášně: fotbal a sladkosti. A tak když jeho o pět let starší sestra, která pracovala jako pokladní v pražské restauraci, doma přednesla vzkaz svého šéfa: „Dejte kluka na kuchaře a bude mít celý život zajištěnou nejlepší stravu zadarmo“, bylo rozhodnuto.

Jaromír Trejbal byl přijat jako učeň do tehdejšího šlechtického kasina v Celetné ulici v Praze. Za čtyři roky pak složil tovaryšské zkoušky, ale především si zamiloval své řemeslo tak, že se mu stalo láskou na celý život. Po absolvování vojenské služby vyjádřil na Svazu kuchařů přání zkusit práci v zahraničí. A tady zapracoval osud: Česká restaurace v Paříži zrovna hledala mladého, svobodného kuchaře, nekuřáka, mluvícího francouzsky, který výborně hraje fotbal. Jaromír byl zapřísáhlý nekuřák a ve fotbalu to dotáhl do dorostenecké ligy za Slávii. Tady je asi na místě vysvětlivka – Česká restaurace v Paříži byla současně sídlem fotbalového klubu v Paříži žijících Čechů, takže kuchař s odporem k fotbalu by do kolektivu nezapadl.

V roce 1929 tedy Jaromír Trejbal odjel do Paříže. Hned v prvním zápase proti Svazu francouzských kuchařů vsítil dva góly a přispěl tak rozhodující měrou k vítězství 3:1. Efekt tohoto úspěchu byl ten, že mu Svaz francouzských kuchařů „hodil laso“ a Jaromír se tak stal členem francouzského kuchařského svazu. To mu umožnilo pracovat v domácích francouzských kuchyních.

Jeho prvním působištěm se stala La Coupole Montparnasse, kde vařilo osmdesát kuchařů různých národností. Tato zkušenost znamenala pro mladého muže obrovskou příležitost k poznání kuchyní celého světa. Jaromír Trejbal pak pracoval v dalších vynikajících restauracích v Paříži, ale i v Hôtel de Paris v Monte Carlu. Tři zimní sezóny působil také v kuchyni belgického krále Alberta I. v proslulých lázních Biarritz na atlantickém pobřeží.

Na své kuchařské pouti se seznámil s konzervovanými sarančaty, falešnými pštrosími vejci, od své indonéské kolegyně se naučil připravovat polévky z hadů i ještěřů. Seznámil se také s mnoha slavnými osobnostmi své doby – Pablem Picassem, Christianem Diorem, herečkou Gretou Garbo, výrobcem šicích strojů B. Singerem či rejdařem Aristotelem Onassisem.